

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

### תוכן

- א. באושא התקינו המבזבו אל יבזבו יותר מחומש.....1
- ב. בעיר מבר שית לא תקביל בר שית קביל וספי ליה כתורא ... בר עשר למשנה.....3
- ג. בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת בת תריסר.....4
- ד. הא דכחיש הא דבריא.....7
- ה. באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות.....8
- ו. אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת ... זה הזן בניו ובנותיו כשהן.....8
- ז. אין בנות ניוונות אלא מן הקרקע ... כתובת בנין דכרין קאמר מר.....10
- ח. לפרנסה שמין באב.....12

### דף ג.

## א. באושא התקינו המבזבו אל יבזבו יותר מחומש

מצוות עשה<sup>1</sup> ליתן צדקה כפי השגת ידו, וכמה פעמים נצטוינו בה במצות עשה שנאמר (דברים טו פסוק ה, י) **כִּי פָתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לֹא וְגו', נָתַן תִּתֵּן לֹא. וְכִיּוֹצֵא הִרְבֵּה, וְעוֹד יֵשׁ לֹא תַעֲשֶׂה לְמַעַלְיָם עֵינֶיךָ מִמֶּנָּה שְׁנֵאמַר (שם פסוק ז) לֹא תֹאמְרִין אֶת לְבַבְךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֲחֵיךָ הָאֲבִיּוֹן. וְאִפְּלוּ עֵינֵי הַמִּתְפַּרְנֵס מִהַצְדָּקָה צָרִיךְ לְדַחֵק עֲצֻמוֹ לְטָרוּחַ וְלִקְיָם הַמִּצְוָה.**

שיעור נתינתה<sup>2</sup>, אם ידו משגת יתן כפי צורך העניים, שנאמר (שם פסוק ח) **דֵּי מִחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לֹא. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁגַּת לְתַת לְכָל צוֹרֵךְ הָעֲנִיִּים, אֵינוֹ חַיִּיב לְתַת כָּל מִמּוֹנוֹ, שְׁלֹא צוֹתָה הַתּוֹרָה שִׁיעֲנֵי אֶת עֲצֻמוֹ, דְּכַתִּיב (שם פסוק ד) אָפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן אֲלֵא יִתֵּן כִּפֵּי הַשְּׁגַת יָדוֹ.**

ומצוה על האדם להפריש מממונו צדקה אפילו אם אין עניים המבקשים, ולחפש את העני לתתה לו<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> שו"ע ונו"כ יו"ד רמז א

<sup>2</sup> שו"ע ונו"כ יו"ד רמז א

<sup>3</sup> ראשון לציון רמז שם. וכתב וההפרשה היא אחת מעשרה. משמע שאם אין תובעים אינו חייב להפריש חומש.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדף היומי

## מסכת כתובות

וכמה הוא השנת ידו, אמרו חז"ל הנותן עד חומש נכסיו הרי זה מצוה מן המובחר, אחד מעשרה מדה בינונית, פחות מכאן עין רעה. ושיעור חומש נכסיו סמכוהו על המקרא שנאמר (כח פסוק כב) וְכֹל אֲשֶׁר תִּתֶּן לִי עֹשֶׂר אֲעִשְׂרֶנּוּ לְךָ שְׁנֵי עִשָּׂרִים, דהיינו חומש.

ושיעור זה אינו בכל שנה שאם כן בחמשה שנים או בעשרה שנים יתן כל אשר לו, אלא לא אמרו שיעור זה אלא בשנה ראשונה שנושא אשה<sup>4</sup>, או שיבואו נכסים לידו, יתן זה השיעור של חומש או מעשר<sup>5</sup> מהקרן, מכאן ואילך יתן זה השיעור מן הריוח שהרויח בכל שנה<sup>6</sup>.

תקנו חכמים שאל יבזז אדם יותר מחומש כדי שלא יצטרך לבריות<sup>7</sup>. אם לא מי שהוא עשיר מופלג שעליו לא היתה התקנה<sup>8</sup>.

ודוקא<sup>9</sup> אם מבזז נכסיו ע"י פזרנות אסרו כדי שלא יצטרך בעצמו לבריות לבסוף ע"ז. אבל המשתכר כדי מחייתו, ויותר מעט, מה שמשתכר מעבר לכדי מחייתו יכול לתת על אף שהוא יותר מחומש.

י"א שהאמור אינו אלא בשרוצה מעצמו לחפש אחר עניים ולחלק להם צדקה, אבל כשבאו לפניו עניים רעבים או ערומים שהוא חייב להשביעם, ולכסות מערומיהם, או שיראה שבויים שהוא חייב לפדותם רשאי לתת יותר מחומש ומדת חסידות הוא

<sup>4</sup> ומבואר בירושלמי דפעם ראשון נותנין המעשר או החומש מהקרן ואח"כ מהריוח והדבר פשוט שהאב הנותן לבנו ולבתו נדוניא או שארי מתנות אף על גב שהאב הפריש כבר מעשר מממונו מ"מ כשבא לידם צריכים להפריש מהקרן מעשר או חומש ואח"כ מהריוח וכן כל כיוצא בזה כגון שירש מאביו מעות או משארי קרובים אף שהם הפרישו המעשר צריך הוא להפריש מחדש וכן הסכימו הגדולים (של"ה ועוד גדולים עיי' פ"ת סק"א) ערוך השולחן רמט סע"ף ו

<sup>5</sup> ש"ך שם ב

<sup>6</sup> ועיין פ"ת שם רמט א שאם היה לו בעסק אחד ריוח ובעסק אחד הפסד עבה"ט של הרב מהרי"ט ז"ל שכתב בשם שער אפרים סימן פ"ד שאם בשעה שהיה לו הפסד היה לו השבון שהיה לו הפסד ואם כן מה שהיה לו ריוח אח"כ הוא ענין אחר ואינו ממלא הריוח את ההפסד, אבל אם לא היה לו השבון עד תום השנה וחשב כל החשבונות הריוח וההפסד מכל השנה אז ימלא ההפסד מן הריוח ע"ש. וכיוצא בזה כתב (בתשובת חות יאיר) בהשמטות לדף ר"ג ע"ש ועיין (בתשובת נו"ב תניינא סימן קצ"ח) שלא פסק כן אלא אם הריוח וההפסד היה בשנה אחת לעולם ינכה זה בזה אבל בשתי שנים לא ינכה, וע"ש בהג"ה, מבין המחבר ועיין עוד בתשובת חוט השני סוף סימן צ' מזה. ומ"ש הבה"ט בשם (חוי"י) אם הוא נוסע לשוק כו' גם הוצאה בכלל קרן יחשב ועיין (בשאלת יעב"ץ ח"א סימן ו') שפקפק בזה ודעתו שאין מנכה ההוצאה בכל ענין. ועיין ערוה"ש שם ז דדעתו שיש לנכות הוצאות העסק, והחשבון הנו שנתי, אך אין לחשב את הוצאות כלכלת הבית.

<sup>7</sup> אולם אחר שיעשר נכסיו ונתן המעשר, אם יש עניים מרחוקים ביותר צותה התורה פתח תפתח נתן נתן אפילו מאה פעמים. ראשון לציון שם.

<sup>8</sup> הפ"ן חיים – אהבת חסד חלק ב פרק כ א

<sup>9</sup> שם ב – ה

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

אם נוגע לפקוח נפש ממש כגון שהשבוי עומד למות או הרעב יכול לבוא לידי סכנה ע"י רעבונן אין שייך בזה שיעור חומש<sup>10</sup>.

עיקר התקנה שאסרו לבזבז היא לסתם צדקה, אבל להחזקת התורה לא שייך זה כלל, כיון שעבור זה יש לו חלק בשכר תורתו ומותר שהחזקה היה הרבה יותר מחומש. אם הוכרח לתת איזה צדקה מרובה שעדיין אין בריוח שלו כל כך מעשר, יכול ליתן וללות על סמך הריוח שיריוח אח"כ, ואז ינכה מהריוח מהמעשר ויתן לכיסו<sup>11</sup>.

ודוקא כל ימי חייו, אבל בשעת מותו יכול אדם ליתן צדקה כל מה שירצה ואין צריך לחוש ליורשין.

## ב. בציר מבר שית לא תקביל בר שית קביל וספי ליה כתורא ... בר עשר למשנה

אף על פי שהקטן<sup>12</sup> פטור מכל המצות וגם אביו אינו חייב להנכו במצות מן התורה, אלא מדברי סופרים. אבל תלמוד תורה מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה אף על פי שהקטן אינו חייב שנאמר בפרשת עקב (דברים יא פסוק יט) וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם.

ומאימתי אביו חייב ללמדו, משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו' ופסוק ראשון מפרשת שמע ישראל, ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים בעל פה, עד שיהא בן חמש שנים דהיינו בשנה חמישית שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט בביתו, עד שיהיה בן שש או בן שבע, וקודם לכן בשנה הרביעית מלמדו אותיות התורה כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה בשנה חמישית.

וכשיהיה בן שש או בן שבע שלימות, הכל לפי בוריו וכחו מוליכו אצל מלמד התינוקות לקרות בתורה כל היום כולו<sup>13</sup>, עד שיקרא תורה שבכתב כולה עם נביאים וכתובים כולם פעמים רבות, עד שיהיה בן עשר שנים.

<sup>10</sup> ולא אמרו בב"מ ס"ב רק דהיינו קודם לחיי הבירו אבל דעשרו קודם לחיי הבירו לא מצינו.

<sup>11</sup> ערוך השולחן שם סעיף ז

<sup>12</sup> שו"ע שם רמה ה שולחן ערוך הרב הלכות תלמוד תורה פרק א סעיף א

<sup>13</sup> ובימיהם שהיו מספרים הרוב בלשון הקודש וגם התינוק כשמתחיל לדבר היה אביו מספר עמו בלשון הקודש ועל כן לא היו צריכין ללמד התינוקות פירוש המלות רק הקריאה בנקודות וטעמים וקרי ולא כתיב כי לא היו הנקודות והטעמים כתובים בימיהם אלא כספר תורה שלנו והיו לומדים הנקודות והטעמים בכל המקרא בעל פה והיו אז עוסקים ה' שנים בלימוד כל המקרא עם התינוקות פעמים רבות מאד. שם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

וזהו בימיהם שלא היו הנקודות וטעמים כתובים אלא בע"פ. אך בימינו שהכל כתוב לא נהגו עכשיו ללמוד להתינוק כל התנ"ך רק תורה לבריה, כי סומכים שילמוד בעצמו כשיגדיל. ומכל מקום צריך ללמדו ולחזור עמו פעמים רבות כל פרשיות התורה, שבהן כתובות המצות והמשפטים שהתלמוד מפרשן, והפסוקים והתיבות ואותיות שבהן הן נדרשין תמיד בתלמוד<sup>14</sup>.

בהגיעו לגיל עשר מלמדו ה' שנים בלימוד המשניות בעל פה שהן הלכות פסוקות בלי טעמים. ואחר כך ה' שנים בתלמוד שהוא לידע בדרך קצרה הטעמים של ההלכות והדינים ומקורם מתורה שבכתב בי"ג מדות שהתורה נדרשת ושאר כל דרשות חכמים או בקבלה הלכה למשה מסיני או מסברא או מתקנות חכמים שעשו סייג וגדר לדברי תורה.

ובזמן הזה שכל התורה שבעל פה היא כתובה לפנינו א"צ לשכור מלמד לבנו שילמדנו כל התורה שבע"פ, אלא שילמדנו להבין היטב בתלמוד ברוב המקומות גם בהלכות וסוגיות העמוקות עם רוב הפוסקים ראשונים ואחרונים, ויעמידנו על עיון ההלכה למעשה שיוכל לעיין בעצמו ללמוד ולהבין ולהורות כל הלכה למעשה מתוך עיון בתלמוד ופוסקים ראשונים ואחרונים, ואזי יוכל הבן ללמוד בעצמו כל התלמוד והפוסקים לידע כל ההלכות של תורה שבע"פ שהן פירוש התרי"ג מצות ודקדוקיהן בטעמיהן ומקוריהן כאלו למדו המלמד. וכן כל התנ"ך ודרשות ההגדות.

אך אם הבן אינו מגיע למדה זו שיוכל ללמוד ולהבין בעצמו בלי מלמד כל ההלכות שבתורה שבע"פ בטעמיהן, או שאינו חפץ ללמוד בעצמו חייב לשכור לו מלמד שיכריחנו וילמדנו היטב כל התורה שבכתב ושבע"פ כולה, וגם לחזור עמו פעמים רבות עד שיהיה זוכר ויודע פעם אחת כל ההלכות שבתורה שבע"פ בטעמיהן, כי גם הכפייה לכופ את הבן ללמוד ולידע כל התורה היא בכלל מצות עשה של ולמדתם אותם את בניכם שהרי הכתוב מדבר בקטנים שצריך לכופם.

ואחר שידע פעם אחת כל ההלכות בטעמיהן, וחוזר ושוכח מפני שאינו רוצה לחזור על לימודו בעצמו, הרי האב כבר יצא ידי חובתו כי מאחר שלמדו היטב עד שידע כל התורה כולה קיים מצות עשה של ולמדתם אותם את בניכם וגו'.

## ג. בר תליסר לתעניתא מעת לעת ובתינוקת בת תריסר

כבר התבאר במסכת יומא דף פב. שבן י"ג שנים שלימות ונקיבה בת י"ב שלימות אם הביאו שתי שערות הרי הם כגדולים לכל המצות, וחייבים להשלים התענית מן התורה, אבל אם עדיין לא הביאו שתי שערות עדיין הן

<sup>14</sup> שם ו

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

קטנים, ואין חייבין להשלים מן התורה, אבל חייבים להשלים מדברי סופרים, אך מכיון שאין אנו יודעים לברוק וחוששים אנו שמא נשרו הרי חייבים מן התורה שהרי הוא ספק תורה, ואין רשאים לאכול אלא על פי הוראת רופא הקובע שיש חשש סכנה אם יתענו.

ואפילו נשלמו לו הי"ג שנים ביום הכיפורים עצמו. אלא אם השלים י"ג ביום הכפורים ובדקו אותו כל היום ולא הביא שתי שערות, שאז אין חובתו אל דרבנן ודינו כדין השלמה הנזכר.

במה דברים אמורים ביום הכיפורים שהוא מן התורה אבל בשאר תעניות שאינן אלא מדברי סופרים אין צריכין להתענות אלא אם כן ידוע שהביאו שתי שערות.

ועוד התבאר שכל הדברים האסורים ביום הכיפורים משום מצות עינוי בלבד, לא גזרו על הקטנים<sup>15</sup>. לפיכך מותר לגדול להאכיל את הקטן<sup>16</sup>, ולהשקותו ולסוכו ולרחצו בעונן, אבל לא ירחיצו בחמין כל גופו<sup>17</sup> אפילו הוחמו מבע"י. וכן אסור לגדול לנעול את הסנדל לקטן.

ועכשיו שאין נוהגין לרחוץ ולסוך את הקטן בכל יום ואין מניעת הרחיצה והסיכה ביום הכיפורים נחשבת לו לעינוי כלל, אין לרחצו ולסוכו ביום הכיפורים וכן הוא המנהג.

<sup>15</sup> שו"ע ונו"כ תרמז א

<sup>16</sup> דעת המנ"ח במצו השיג שקטן כל שיכול לסבול התענית אפילו לא הגיע לגיל חינו אסור להאכילו בידים, אך אין המנהג כן. וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"א חיו"ד סי' ד ועיין ילקוט יוסף מועדים דין קמן וחולה ביום הכפורים אות א שהביא מס' חקרי לב א"ח סי' קח ודו"ק וע' שו"ת דברי יהוקאל סי' טו אות יח. ובשו"ת מחזה אליהו סי' פג אות ת. שג"כ מבואר דלא כהמנחת חינוך ושו"ר לר"ת בספר הישר (ברלין תרנח סי' נא עמוד 108) שנשאל בזה מר' משה מפעמיזא ושם (סי' נב עמוד 111) השיב ר"ת להקל. עש"ב שמשמע גם כן שחילק בין כשהמאכל היתר והאיסור מצד הזמן וכו', לשרצים וכו"ב. וע"ש ודו"ק. וע' נשמת אדם (סופר) עמוד רח, וביאורי הגר"א עירובין לא ובאו"ח סי' שמג סק"ו ומקראי קודש פראנק ימים נוראים ח"ג עמוד קמט והלאה. ואכמ"ל

<sup>17</sup> שהרחיצה בחמין אינה אסורה משום מצות עינוי בלבד. שהרי בכל שבתות השנה אסור לרחוץ בחמין אלא יש בה גם משום גזירת מרחץ (פירוש שהבלנים הם חשודים להחם מים בשבת ולכך אסרו לכנוס למרחץ בשבת) כמו שנתבאר באו"ח סימן שכ"ו ולפיכך אסור לעשותה לקטן בידים כמו שאסור להאכילו בידים כל האיסורים של דבריהם כמ"ש בס"י שמ"ג.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדף היומי

## מסכת כתובות

וכל זה בקטן שלא הגיע לחינוך מצות עינוי, אבל אם הגיע לחינוך אסור לאף אדם להאכילו<sup>18</sup>, ולהשקותו ולסוכו ולרחצו בידים<sup>19</sup>. ויש מתירים להאכילו בידים<sup>20</sup>. אך אם הוא מעצמו עושה אחד מדברים אלו לכו"ע אין צריך למחות בידו, חוץ מאביו שעריך למחות בידו שיתענה לשעות כדלהלן ולחנך את בנו במצות.

חינוך – כיצד הוא חינוכו קטן<sup>21</sup> הבריא בן תשע שנים שלימות פירוש שנשלמו לו תשע שנים לפני יום הכיפורים, או אם הוא כחוש ותשש כח בן עשר שנים שלימות, אין מניחין לו לאכול כפי הרגלו בחול ומחנכין אותו לשעות מדברי סופרים. כדרך שיבואר להלן.

מצות חינוך לא שייך אלא באב ולא באם<sup>22</sup> או באחר. אולם י"א<sup>23</sup> שאם אין אב מצוה על האם ולכו"ע מקיימת מצוה בחינוכס.

השלמה – י"א שמעיקר הדין בן י"א שנים שלימות בין זכר ובין נקבה מתענין ומשלימין מדברי סופרים כדי לחנכן במצות. ויש אומרים שאפילו בנות י"א שנים שלימות ובן זכר בן י"ב שנים שלימות אינן צריכין להשלים כלל אפילו מדברי סופרים אלא מחנכין אותן לשעות<sup>24</sup>. והעיקר כסברא הראשונה. ומכל מקום בנער שהוא כחוש ותשש כח ואינו חזק לסבול התענית יש לסמוך על סברא האחרונה ומותר להאכילו אף שאין שום חשש סכנה אם ישלים.

ובימינו אין מדקדקים עכשיו שיתענה קטן כשהוא בן י"א שנים שלימות, לפי שהכל לומדים עכשיו והתורה מתשת כחם ולכך אינן חשובין כבריאתן לענין זה, ועוד דבזמן הזה שירדה חולשה לעולם מן הסתם כל קטן אינו נחשב כבריאת לענין זה, ויתענה עד חצות היום. אך אם ידוע להוריו

<sup>18</sup> מ"ב תרמז ס"ק ה בשם המג"א ושו"ע הרב שם ומנ"ח שיג

<sup>19</sup> זהו סברת הטור שדימה לאכילה וכ"פ בשו"ע אך דעת הר"ן בריש יומא (א. ד"ה יום) דמדפסיק ותני (עת): התינוקות מותרין בכלם ולא אשכחן בשום דוכתא חינוך בהני כדאשכחן (פ.ב.) בתענית משמע שער שהגיעו לפרקן מותרים בכלן. ועיין בבית יוסף אורח חיים סימן תריא "דאף על גב דאסירי מדאורייתא כיון דלא מיפרשי בהדיא בקרא והם דברים המסורים לחכמים ראו שלא להחמיר על התינוקות בכך דכיון דאכילה ושתייה דמפרשי בהדיא מותר להאכילם ולהשקותם בידים כל שכן שאר דברים שמותר לעשותם להם בידים ואף על פי שבשהגיעו לחינוך צריך לחנכן באיסור אכילה ושתייה לא ראו לחנכן בדברים אלו מאחר שאינם מפורשים בכתוב וכיון דרביתיה דינוקא נינהו לא גזרו בהו רבנן".

<sup>20</sup> בשער הציון סימן תרמז ס"ק טכתב ולעניות דעתי אין דברי המגן אברהם מוכרחין, דלא שייך לומר בן אלא באיסור גמור בין דאורייתא ובין דרבנן, כגון בבן י"א וי"ב דמדרבנן על כל פנים צריך להתענות ולהשלים, ולא בן הכא שאין בזה איסור כלל לקמן, ואדרבה הלא מהוייב להאכילו לאחר ג' שעות על כל פנים, ומוכח דאין שייך על אכילתו שם אסור, רק הוא מצוה על אביו לחנכו במצות, ובמקום שאין מצות חינוך כגון באחרים, אפשר דגם בספי לה ליכא איסורא. וכן מצאתי בעין סברא זו ברבנו מנוח לחלק בין חינוך דהשלמה שהוא עצם האיסור לחינוך דשעות שאינה כי אם מצוה בעלמא על האב, עיין שם באורך. ועיין בשו"ת יחוד"ד ב עב וביביע אומר ח"א חיו"ד סי' ד ובילקוט יוסף מועדים דין קמן וחולה ביום הכפורים אות א דשאני הכא שהמאכל מותר והיום גורם לו האיסור. וכ"כ להדיא הפר"ח ס"ס תרי"א. ועיי"ש שהביא ראיות לכך.

<sup>21</sup> שו"ע ונו"כ תרמז ב

<sup>22</sup> מג"א תרמז ס"ק ב ומובא מח' זו במ"ב ס"ק ה

<sup>23</sup> א"ר תריב ב מובא בשע"ת שם ס"ק ב

<sup>24</sup> שמכיון שהחינוך אינו אלא מדברי סופרים לא רצו חכמים להחמיר עליהם כל כך שיתענו עד הלילה ודי להם בחינוך שעות לפי כחם.

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

שהוא בריא ויכול להתענות כל היום, משנה לפני הבר מצוה או או הבת מצוה יחנכו שיתענה כל היום.

מיצד מחנכין לתענית שעות בקטן, אם היה רגיל לאכול בשתי שעות על היום מאכילין אותו בשלש, היה רגיל לאכול בשלש מאכילין אותו בארבע, לדוגמא אם היה רגיל לאכול בשעה שבע בבוקר, נותנים לו לאכול בשעה תשע או עשר, לפי כח הבן מוסיפין לענות אותו בשעות, וכן הדין בקטנה הבריאה אם היא בת ט' שנים שלימות או בת עשר שנים שלימות אפילו אינה בריאה.

ואין לתת לו לאכול או לשתות בלילה. אבל אם מרגיש צמאון גדול בלילה, יש להקל להשקותו.

וכדרך שמחנכין אותן באיסור אכילה ושתיה הן לשעות והן להשלים וכמו שנתבאר כך צריך לחנכו באיסור רחיצה וסיכה אפילו מדין התלמוד, ולא מחמת המנהג בלבד.

קטן שהוא פחות מבן תשע שנים שלימות אין מענין אותו ביום הכיפורים, ואפילו אם הקטן רוצה להחמיר על עצמו מוחזן בידו כדי שלא יבא לידי סכנה ומאכילים אותו כמו שנתבאר. ולכן יש להזדרז לתת לקטנים אלו לאכול ולשתות לפני שילכו לבית הכנסת. אבל בליל יום הכפורים המנהג שמותר לתת להם להתענות<sup>25</sup>.

אסור לגדול ליגע באוכלים ביום הכפורים, אלא לצורך להאכיל לקטן. ומותר להאכילו בידיים, ולכן החכם עיניו בראשו לקחת עמו לביהכ"נ עוגות או פירות, לתת לבנו הקטן בסיום העמידה של שחרית<sup>26</sup>.

## ד. הא דנחיש הא דבריא

תקנו חכמים הקדמונים<sup>27</sup> שיהיו מכניסין התינוקות להתלמד בן חמש שנים שלימות<sup>28</sup>, ובפחות מכאן אין מכניסין אותן, שכן שיערו ז"ל שאין כח בתינוק לסבול עול תורה בפחות מכאן, וזה בבריא. אבל בכחוש לא יכניסנו אותו עד שיהא בן שש שנים שלימות, דבפחות מכאן עדיין חלוש הוא. מכל מקום מיד שיהיה בן ג' שנים שלימות מלמדין אותו אותיות התורה, כדי שירגיל עצמו לקרות בתורה.

<sup>25</sup> הלכות חג בחג ימים נוראים עמ' שפא

<sup>26</sup> ילקוט יוסף שם ג

<sup>27</sup> שו"ע ונו"ב יו"ד רמה ח

<sup>28</sup> כתב הכל בו סי' ע"ד מתחילין לו מספר ויקרא שכן אמרו רבנן ז"ל מתחילין לתינוקות מספר ויקרא לפי שאמר הקדוש ברוך הוא יבואו מהורים ויתעסקו בטהרות וכן נהגו עכשיו ועוד כתב שם בכל בו וברוקח סימן רצ"ו מנהגים שנהגו כשמכניסין התינוק ע"ש, ולא נהגו עכשיו באותן מנהגים ובמקום שנהגו אין לשנות כמ"ש ברוקח שם. ש"ך שם ח

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

ואם יש תינוק שאינו מבין, אף על פי שהוא בן שש או בן שבע לא יסלקוהו משם, אלא ישב עם אחרים אולי סופו לתת לב ויבין.<sup>29</sup>

### ה. באושא התקינו האשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלוקחות

יבואר להלן דף עח: בעזה"ת

### ו. אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת ... זה הזן בניו ובנותיו כשהן

אמרו חז"ל שאין אדם חייב לזון בניו ובנותיו אלא עד שיהיו בני שש שנים ומשם ואילך אינו חייב לזונן, כמו שהתבאר לעיל דף מט: שאף<sup>30</sup> על פי שלא מצינו בתורה שהייתה את האדם לפרנס את בניו ובנותיו אפילו כשהם קטנים<sup>31</sup>, חכמים הייבוהו<sup>32</sup> לפרנס אותם עד שיהיו בני שש<sup>33</sup>, אפילו אינו אמיד, אפילו יש להם נכסים שנפלו להם מבית אבי אדם חייב לזונם, וכופין אותו ויורדין לנכסיו אם אין רוצה לזון אותם ברצונו<sup>34</sup> כיון שתקנת החכמים הוא זכו במזונותיהם אפילו אם יש להם משלהם.

<sup>29</sup> שו"ע ונו"כ שם ט

<sup>30</sup> שו"ע ונו"כ אבהע"ז עא א

<sup>31</sup> כדעת תוס' גימין מו: ד"ה ולביתך וכן עיין ריטב"א קידושין כב. ועיין מל"מ פ"א מנערה ה"ג ד"ה וראיתו עיין ארעא דרבנן מעקבת אות מ ס' תו שדייק מלשון הרמב"ם שחיוב יש מן התורה דז"ל הרמב"ם הלכות אישות פרק יב הלכה יד "כשם שאדם חייב במזונות אשתו כך הוא חייב במזונות בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו בני שש שנים" משמע שחיובו מן התורה כמו חיובו לאשתו. ועיין אוצ"ח פ' שם או ב הביא אחרונים נוספים שדייקו כן ברמב"ם.

<sup>32</sup> והא דלית הלכתא כותי' היינו בקטני' משש שנים עד שיביאו ב' שערות, אבל בקטני קטני' עד שש שנים חייב לזונן כדאי' פ' אעפ"י (דף ס"ה) דרש ר' עולא רבא אפיתחא דבי נשיאה אף על פי שאמרו אין אדם זן בניו ובנותיו הקטני' אבל זן אותם קטני קטני' וכמה עד בני שש דאמר רב אסי קטן בן שש יוצא בעירוב אמו ממאי מדקתני היתה מינקת פוחתין לה ממעשי ידי' ומוסיפין על מזונותי' ע"כ וע"ש, וכתב הר"ן ס"פ אף על פי [כה, ב מדפי הרי"ף] ז"ל יפה לחלב אלמא משום בן חייב לטפויי לה מזונות ומתוך לשונות הללו נראה לי דכי אמרינן דזן אותם קטני קטני דוקא כשאמן קיימת ומדין מזונות אמן נגעו בה שכיון שהן נגררין אחריו אי אפשר לה להעמיד עצמה שלא תזון אותם, אבל כשאין אמן קיימת אינו חייב במזונותיהן כו' אבל לא ראיתי לראשונים ז"ל שאמרו כן עכ"ל. אבל מילואים שם א ועיין שו"ת מהר"ם צלובלין עט שכתב אפשר שתי תקנות היו באושא קודם שש חיוב והוא להילכתא.

<sup>33</sup> כפי צרכם אבל אינו חייב לתת להם יותר מכדי צרכם שאינו חייב לפי עשורו עיין שו"ת רשב"ש תקב וכן בבאה"ט שם ס"ק א, ועיין אג"מ ח"א קו ד"ה ולכן

<sup>34</sup> ח"מ שם א

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

ומשש ואילך מצוה לזונם ג"כ מתקנת חכמים עד שיהיו גדולים. כשאין להם ממוזן אבל אם יש להם ממוזן אין שום חיוב עליו<sup>35</sup>.

אמרו חכמים שהזן את בניו על זה אמר דוד ע"ה (תהלים קו פסוק ג) אֲשֶׁרִי שִׁמְרֵי מוֹשֶׁפֶט עֲשֵׂה צְדָקָה בְּכָל עֵת זֶה הַמִּפְרָנֶס בְּנָיו וּבְנוֹתָיו כִּשְׁהֵם קִטְנִים עַד שִׁיגְדֻלוֹ<sup>36</sup>. לפיכך אמרו<sup>37</sup> הנותן לבניו ולבנותיו הגדולים שאינו חייב במזונותיהם, כגון שהם בני שש, ונותן להם כדי ללמד את הבנים תורה ולהנהיג את הבנות בדרך ישרה, וכן הנותן מתנות לאביו והם צריכין להם הרי זה בכלל צדקה יחשב, ולא עוד אלא צריך להקדימם לאחרים.

ומשום כך<sup>38</sup> אפילו לבניו הגדולים שאינו חייב לטפל בהם יכול ליתן להם מעשרותיו<sup>39</sup>, שמכיון שאין להם משל עצמם הוי צדקה גמורה ואפילו יש יכולת בידו לפרנסם ממקום אחר. ואפילו לאביו ואמו מותר לתת אם הוא עני, אך אם יש יכולת בידו לפרנסם ממקום אחר אמרו חכמים תבא מארה למי שמפרנס אביו ואמו ממעות צדקה.

אבל אם אינו רוצה אין כופין אותו אלא מפעירין בו בדברים, אם אינו מתרצה בדברים מכלימין אותו ברבים<sup>40</sup>, ומכריזין עליו פלוני אכזרי הוא ואינו רוצה לפרנס בניו, והרי הוא גרוע מעוף טמא שמרחם על בניו והוא אינו מרחם, אבל אין כופין אותו בכפיות ועונשין.

<sup>35</sup> ב"ש שם ב

<sup>36</sup> ברי"ו משמע אחר שיגדלו חייב לזון אותם בתורת צדקה כשאר קרוביו אבל עד שיגדלו יש להם יתרון יותר משאר קרוביו. ב"ש שם ג

<sup>37</sup> שו"ע ונו"כ יו"ד רנ"א ג

<sup>38</sup> חפ"ץ חיים – אהבת חסד חלק ב פרק יט

<sup>39</sup> אולם עיין ערוך השולחן יורה דעה סימן רמט סעיף ט וז"ל מיהו אם נתיר לו ליתן לאביו ולבניו ממעות מעשר הרי הלא לא ישאר לשארי עניים כלום ואינה מן המדה ולכן יש להתיישב בזה ולמצא דרך המיצוע. וי"א עוד דמותר אפילו יש יכולת בידו לפרנסם ממקום אחר [שם] וזה וודאי תמוה והן אמת שבסי' רנ"א מתבאר כן דהם קודמים לאחרים זהו וודאי כשאין ידו משנת האב ובניו קודמים וגם זה כשבניו ילמדו תורה כמבואר שם אבל אם הוא עשיר קשה הדבר לומר שיכול לחשוב השבון אביו ובניו על מעות מעשר ויפטור א"ע בזה מנתינת צדקה.

<sup>40</sup> ומה דאיתא בגמ' כפו ליה אסיתא לאו דוקא אלא היה כדי שיעמוד במקום גבוה וישמעו קולו ועצה טובה קמ"ל. דינא דחיי לאוין פ"א דף עה טור ד

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

במה דברים אמורים שאינו אמוד לנו בממון ליתן לצדקה, אבל אם הוא אמוד שיש לו ממון ליתן לצדקה המספקת להם, לוקחין ממנו בעל כרחו משום צדקה, שהרי כופין על הצדקה, וזנין אותם עד שיגדלו<sup>41</sup>. ובימינו עד גיל שיוכלו להכשירם לעבודה כל שהיא ולהיות בחברת הציבור<sup>42</sup>.

וחייב לזון אותם אפילו אם אמם מתה. ואם האב מת והניח בנים קטנים וגדולים חולקים בשוה וא"צ לפרוע להם מזונות עד שיהיה בני שש כי חיוב זה לזון אותם עד שיהי' בני שש אינו מוטל אלא על אביהן כל ימי חייו ולא אחר מותו<sup>43</sup>.

ודוקא לענין מזונות כופין על הדרך שאמרנו בין לבנים בין לבנות, אבל אין כופין אותו להשיא בנותיו, ואף על פי שמצוה ליתן לבתו נדונייתה הראוייה לה, לא כייפינן ליה אלא מה שירצה יתן רק שישיאן<sup>44</sup>. וי"א<sup>45</sup> שכופין אותו להשיאן, אבל אין כופין אותו כמה נדוניא שיתן להן שאין חיוב עליו רק להשיאן.

דף נ:

## ז. אין בנות ניוזנות אלא מן הקרקע ... כתובת בנין דכרין קאמר מר

אף על פי שהבעל יורש את נשיו, והיה בדין שאם מתו נשיו ואחר כך מת הוא יהיו כל בניו חולקים את כל נכסיו בשוה, מכל מקום תנאי בית דין<sup>46</sup> הוא שיהיו בני כל אחת מנשיו נוטלים כתובת אמם שמתנאי כתובה הוא שהבעל מתחייב לאשתו, שהבנים שתלד לו, יירשו את כתובת אמם כל שלא נתחייב בה כבר לאשתו<sup>47</sup>, יתר על חלקם בירושה עם אחיהם בני אשה אחרת, וכן יירשו בניה את נדונייתה, שמקבל הבעל על עצמו בתורת נכסי צאן ברזל, וכן תוספת כתובה, לסוברים כן, ואחר כך חולקים את שאר הירושה עם אחיהם בשוה.

<sup>41</sup> עיין מהנה אפרים הלכות צדקה סי' א

<sup>42</sup> שו"ת משפטי עוזיאל מהדו"ת עד אות ד

<sup>43</sup> באה"ט שם א

<sup>44</sup> והכוונה דאין כופין על פרנסה כמו שכופין על צדקה אבל כופין שיתן לה בעל ואם ימצא מי שיקח אותה ערומה הרשות בידו ואם לא ימצא מי שיקח אותה בחנם יתן לה פרנסה בצמצום כדי שיקח אותה מי שיהיה אבל מצוה הוא ליתן נדן הראוי כדי לזונם להגון לה. ה"מ שם ב

<sup>45</sup> ב"ש שם ד מהג"מ

<sup>46</sup> שו"ע ונו"כ אבהע"ז קיא א

<sup>47</sup> כלומר שלא גירשה, ושמתה בחייו

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLlI7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

כיצד, הרי שהיה אדם נשוי כמה נשים, ונולדו לו מהן בנים, ומתו הנשים בחייו, ולאחר מכן מת הוא, יורשים בני כל אחת מן הנשים את כתובת אמם, ולאחר מכן חולקים כל הבנים את שאר הירושה בשוה<sup>48</sup>.

כתובת בנין דכרין, דוקא בנים זכרים זוכים בה, ולא בנות, וכתובת בנין דכרין אינה נגבית אלא מן הקרקעות<sup>49</sup> שככתובה עשאה חכמים שלא היא תנאי הכתובה עדיף מן הכתובה עצמה.

בזמן הזה, שתקנו הגאונים שתהא כתובה נגבית אפילו מן המטלטלים, י"א שנגבית ממטלטלים, יש סוברים<sup>50</sup> שנגבית מהם, שהרי ככתובה עשאה חכמים. ויש סוברים<sup>51</sup>, שאף בזמן הזה אין כתובת בנין דכרין נגבית אלא מן הקרקעות, שכיון שבזמן הזה מרבים האבות ליתן לבנותיהם, ואין טעם התקנה שייך יש להעמיד התקנה בחזקתה כפי שהיתה בתחילה, שאין גובים כתובת הבנון דכרין אלא מקרקעות בלבד, ולא ממטלטלים, ולענין זה לא עשו חכמים את כתובת בנין דכרין ככתובה, או שכיון שאין מנהג בירושת כתובת בנין דכרין שפשט בכל ישראל שיש מן הגאונים שבטלוח בזמן הזה יש להעמידה על דין התלמוד שאינה נגבית אלא מן הקרקעות<sup>52</sup>.

מנהג במדינות אשכנז שאין כתובת בנין דכרין נוהגת בזמן הזה<sup>53</sup>, אפילו אם הבנים כבר מוחזקים בקרקעות. לפי שעיקר טעם התקנה הוא כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו, ובזמן הזה נותנים

<sup>48</sup> דוגמא לדבר, כגון שהיו לו שתי נשים, ולשתיהן אותו מספר של בנים, והיתה הכתובה והנדוניה של הראשונה אלף, ושל השניה מאתים, ואחר כך מת והניח אלפיים, בני הראשונה יורשים אלף של כתובת אמם, ובני השניה יורשים מאתים של כתובת אמם, והשאר חולקים בשוה, נמצאו ביד בני הראשונה אלף וארבע מאות, וביד בני השניה שש מאות.

<sup>49</sup> שו"ע אה"ע ק א וקיא יד

<sup>50</sup> תוס' כתובות נב ב ד"ה ותגבה; תוס' ר"ש משאנן כתובות נא א; רי"ב"א, הובא ברא"ש כתובות פ"ד סי' כד; סמ"ג עשין מה ד"ה תקנו הגאונים והג"מ אישות פט"ז ה"ז וסמ"ק מצורף מ' רעג (אות ריג) וטור אה"ע קיא, בשם רבנו שמשון; רי"ד כתובות נב ב: מסתברא; מור שם, בשם ריב"א; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג ד"פ סי' אלף ד; שו"ת יכין ובעז ח"א סי' ו בשם "קצת אומרים"; מרדכי כתובות סי' קסב בשם מורו, ועי"ש בד' הרי"ף, ומרדכי שם סי' רפז בשם ריב"א; מאירי כתובות נ ב: וכן יראה, ושם נב ב; ארחות חיים הל' כתובות סי' כג ד"ה מי שמת; סמ"ק סי' רעז; שו"ע אה"ע קיא יד בשם "יש מי שאומר"; יש"ש כתובות פ"ד סי' מ; עי' ח"מ סי' ק ס"ק ג, בד' הרא"ש ב"ק פ"א סי' יט

<sup>51</sup> רמב"ם אישות פט"ז ה"ז; עיטור הל' כתובות (לג א) בשם מר רב בר שמואל, הובא בשו"ת מהר"ם ב"ב (ד"ק) סי' קמז וברא"ש כתובות פ"ד סי' כד ובמרדכי כתובות סי' קסב ובר"י נכ"ג ח"י ובאגודה כתובות פ"ד סי' נח ובתשב"ץ ח"ב סי' קסה ובשו"ת יכין ובעז ח"א סי' ו; עי' שו"ת הרשב"א ח"ד סי' קנב, ושם בשם פוסקי הלכות; סמ"ג עשין מה; ריטב"א כתובות צא א; רא"ש שם ושו"ת יכין ובעז שם וטור אה"ע קיא, בשם הרמ"ה וה"ר יונה; רא"ש כתובות פ"ד סי' ב, ועי"ש פ"ד סי' כד; וכן עיקר שו"ת זכרון יהודה סי' א; תשב"ץ שם; שו"ת הרשב"ש סי' תמ בשם הסכמת האחרונים; רי"ז נכ"ג ח"י; מרדכי שם, בשם רבנו ברוך בס' החכמה; רע"ב כתובות פ"ד מ"י ופ"י מ"ג; שו"ע אה"ע ק א, וקיא יד בשם י"א. ועי' מעשה רקח זכיה ומתנה פ"ח ה"ט, שמצדד לפרש דברי הרמב"ם דוקא במקום שלא כתב כתובת בנין דכרין בכתובה.

<sup>52</sup> רמב"ם שם, וכ"ה במאירי שם בשם גדולי המחברים; מרדכי שם; בעי חי אה"ע סי' ב

<sup>53</sup> רמ"א שם מ"ז אולם עיין עי' שו"ת דברי ריבות סי' רסג, שהמחבר שסתם והיא דיני כתובת בנין דכרין משמע דס"ל שנוהג בזמן הזה ושכ"ה הסכמת רוב הפוסקים

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLII7K9ciPjB873YPB8kBu>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת כתובות

האבות לבנותיהם יותר מאשר לבניהם, ומעבירים נחלה מבניהם, ועוד, שכדי לגבות כתובת בנין דכרין עריך חקירת בית דין ושומת בקיאים, שלא להוסיף על הדמים. ואין אנו בקיאים בשומא.

אף לסוברים שבזמן הזה אין כתובת בנין דכרין נגבית מן המטלטלים במקום שנתפשט המנהג לגבותה מן המטלטלים, כתבו ראשונים שהכל הולך אחר המנהג, שכיון שכן הוא המנהג, כל הנושא אשה על דעת כן הוא נושא, ואף על פי שלא כתב, הרי הוא כמי שכתב<sup>54</sup>.

## ח. לפרנסה שמין באב

יבואר להלן דף סח. בעזה"ת

<sup>54</sup> שו"ת הרשב"א ה"ד סי' קנב, הובא בב"י אה"ע קיא.